

FIKİRLER

CİLT: 2

1 BİRİNCİ KÂNUN 1929

SAYI: 46

Musahabe

Asrî Bahçe nedir?

Mesut Türkiye için asrî bahçeler lâzımdır. Bir çok kimse bahçeleri tabiatın sadece parçası zannediyor. Halbuki bahçeler bundan başka bir şeydir. Bahçeler neş'emizin döküldüğü kaplardır. Bahçe olmak için yayılmak ihtiyacında bir ruh olmak lâzımdır. Bu sebepledir ki bahçeler yalnız tabiatın alelâde bir parçası olmayup bu ruhun da parçasıdır. Daha doğrusu bahçe tabiat vasıtasıyla vücutlanan ruhtan, zihinden başka bir şey değildir. Demek ki asıl bahçe san'atı çiçek yetiştirmek san'atı değil, çiçekleri tertip etmek san'atıdır. Fakat « ruh » diyip duruyoruz, bu mücerret bir mefhum mudur? Hayır, şahsiyeti, şahsî vasıfları olan bir hakıktır. Eski ruh,

Rönesans ruhu, Romantik ruhu... gibi. Bu ruhlardan her biri muayyen bir devirindir. Bu devirlerde insanların; tabiatı, neşeyi anlayışı bambaşka idi. Onun için bu devirlerden her birinin kendine mahsus bahçeleri vardı. Şimdi yirminci asırda yaşayan Avrupa milletlerinin de ruhlarında bir hususiyet vardır. Bu hususiyetlerden başlıcaları şunlardır: Birincisi muasır milletler layık bir harse maliktirler. Bu harsin müradifi vazıhlık, makullüktür. İkincisi muasır milletler fertçidirler. Bu vasfın müradiflerinden biri konfor ihtiyacıdır. Üçüncüsü muasır milletler müsavatçılardır. Bu vasfın mühim bir müradifi lüks ve dekor nefretidir. Şu halde muasır milletlerin bah-

çeleri aynı zamanda sade, konforlu vazıh ve makul olmak mecburiyetindedir. Bütün bu vasıfları toplayan san'at inkılabı « Kübizm » dir. Kübik bahçe gayet sade hendese şekillerinden ibaret, yemyeşil çayır satırlarını ve gayet seyrek dikilmiş çiçek parçalarını taşıyan, açık, geniş ve insanların rahat etmesi için uygun yerleri olan bir bahçedir. Biz bahçecilik itibarile henüz ondokuzuncu asırdayız. Gülhane parkı Romantique bir bahçenin nümunesinden başka bir şey değildir. Bütün müessiselerimiz muasırlaşırken bahçeler hariç kalamaz.

İstanbul darülfünunu
müdürrislerinden

İsmail Hakkı

FAAL MEKTEP VE RUSU

Bu günün mektep sistemi, çocuğun şahsî faaliyeti üzerine dayanıyor.

Bundandırki ona (Faal mektep) namı veriliyor. Lâkin bu faaliyet, çocuğa zorla yaptırılır bir şekilde olmamalıdır. Çocuğun kendi içinden gelmelidir. Bu gün mektebi şöyle tarif edebiliriz: Terbiye ve tedrisatı, çocuğun heves ve alâka ile yapacağı şahsî faaliyetlere bağliyan, çocuklar evidir. Faaliyeti, kendine zevk edinme havası içinde yetişen bir çocuk her halde ileride çelik gibi bir insan olur. Bu sistemle yetiştirilecek neslin seviyesi de başka olacaktır. Lâkin bu faaliyete sadece iktisadî bir fayda ve gaye gibi bakmamalıdır. Yok, yok Faal terbiye bu değildir. Ona, böyle bir mana veriş pek dardır. Yanlış mana verince, (Faal mektep) demek (Sanatlar mektebi) demek olurki elbet bu değildir. (Faal mektep): Şuurlu ve intizamlı bir faaliyeti, her şeyin fevkinde tutmak demektir. Faal mektebe göre: Faal ve amelî en yüksek şekli (Fikrî İş) dir. Yani Faal mektep demek, zihnî faaliyete ehemmiyet vermiyen mektep demek değildir. Bir (Fikrî), faaliyet vasıtasıyla elde etmek demektir.

İngilizce tabirle (yaparak öğrenmek = SEARNING BY DOING) dir.

Faaliyetin: (Kendiliğinden) (Şahsî), (Bir şey meydana getirici, Müstahsil) olması gibi üç şartı vardır. Filhahika bu düstur, pek de yeni değildir. Terbiyede bu esas (Montenye) (Lok) ve (Rusu) öne sürmüşlerdir.

(Pestalozi), (Fihte) (Frobel) ise bunu, terbiye sistemlerine merkez yapmışlardı. Bunların o zaman (Hades ile) bulduklarını yeni Psikoloji, tecrübe ile bulmaktadır. Çocuk tıpkı bir nebat gibi, kendine mahsus kanunlar ile büyür. Ancak kendi şahsî mesaisinin hazmedebileceği kadar alır. Eğer bir fidanın dibine meselâ yirmi santim kimyevi gübre yığmak nasıl hiç bir faide vermezse, fidan bunun ancak yamurlar vasıtasıyla yavaş yavaş hal olunan miktardan istifade edebilirse çocuk için de hâl böyledir.

Faal mektebin gayesi: Çocukta en iyi şey ne ise o haslatın inkişafını temin etmektir. Bunun için dirki bu mektebe kibeli bir program yapılamaz. Çocuğun en bariz vasfı ve haslatı (Oluş hali) ndedir. (Olmuş bitmiş) değildir. O, pek seyyal bir şeydir. Çocuğun vaziyetine, alâkasına göre değişir. (Faal terbiye) usulini, bir çerçeve içine almağa çalışmak onun asıl vasfı esasını göz önüne getirmemek ve can evinden boğmak olur. O (Durğun)

değil; (Akıcı) bir şeydir. Dinamiktir. Bununla beraber (Karma karışık, intizamsız) bir yığın faaliyet de değildir.

Faal mektep, intizamın ve aynı zamanda nagihaniliklerin makarrı olan bir uzviyettir. Çocuk ruhunun istediği de budur.

Çocuğu, daima müşahhas şeyler ile temasa getirmek el ve bedenle çalıştırmak suretiyle zekâsını uyandırmaya uğraşır.

Bu günkü (Faal mektep) sisteminin en mühim köklerine Rusu de tesadüf edebiliriz. (EMİL) den şu parçalara bir göz atalım: « Her yaştan, hayatın her devresinin, kendine mahsus, bir kemali vardır. (Olgun adam) lâfını çok işitmişsinizdir. Fakat bir de (Kemale ermiş çocuk) tasavvur edelim: Bu bizim için belki yeni bir şeydir. Fakat her halde daha hoş bir şeydir. »

«Tabiat, isteyorki çocuklar, adam olmazdan evvel çocuk olsunlar. Biz onları zorla öldürmeye çalışırsak, vaktinden evvel ham meyveleri koparmaya benzer. » « Tabiatın yerine kendinizi ikame etmezden evvel, bırakınız, tabiat uzun müddet çocuk üzerinde çalışsın. Yoksa tabiatın yapacağı şeyleri siz bozarsınız.

Tabiatın gayesi: Kendine

mahsus usul ile çocuğun seciyesini takviye etmek ve artırmaktır. Buna kat'iyen zıt gitmemelidir. »

« Terbiye de en büyük, en faideli düstur, vakit kazanmak değil, vakit kaybetmemektir. »

« Her yaşı harekete getiren kendine mahsus zenberekler vardır. Bunları indî bir surette tayin ve intihap eden ben değilim. Bunları bizzat tabiat göstermektedir. »

« Çocuğun kendine mahsus görüşü, düşünüşü, ve his edişi vardır. Bunun yerine kendimizinkileri ikame etmek kadar akılsızlık olamaz.

On yaştaki çocuktan hüküm ve muhakeme kabiliyetleri beklemek, boyunun birden beş kadem artmasını istemek kadar abestir. »

« Her şey tecrübe edildi. Yalnız biri edilmedi, ki muvaffak olacak olanda budur: iyi tanzim edilmiş hürriyet. »

« Dikkati tevhit edecek (Cebir) değil; sevinç ve arzudur. »

«Her şahsın kendine mahsus bir (İdare olunma) sistemi vardır. Muvaffakiyet, ancak o şekli bulup tatbik etmektedir. Başka şekil değil»

Rusu, tedrisatın (Alâka) ve (Faaliyet) düsturlarına istinat ettirilmesini çok zaman evvel söylemiştir:

« İnsanın muhtelif melekelerini uyandıran insiyak aynıdır.

İlk insiyak, bedenî faaliyetdir. Bu sayede çocuğun bedenî nüması inkişaf eyler. Bunu müteakip ruhî faaliyet

başlar ve bununla bir çok şeyler öğrenir. Çocuklar, ilk evvel daima hareketteler. Sonra da tecessüs başlar. »

Çocuğun alâkasını celp eden ilk şeyler nelerdir aceba?

« İnsanın zaruri ihtiyaçları olup tabiatıta mevcut olan şeylerdir. »

« Bir taraftan saadete ulaşmak için insanda mevcut derin arzu diğer taraftan bu arzuyu tatmin etmenin imkânsızlığı sebebiyle insan hiç durmaksızın saadete ulaştıracak yeni yeni vasıtalar arar. Tecessüsün ilk esas, işte budur. Bu, beşer kalbinin öyle tabii bir prensibi dirki tekâmül edebilmesi derecesi; bizim ihtiraslarımız, tenevvür ve harsimiz ile mütenasiptir. »

« Kitabı tabiatıta başka hiç bir kitap hadiselerden başka hiç bir nevi malûmat lâzım değildir. Yalnız kitaptan okuyan çocuk, düşünmeği

bilmez, sadece okumaktan başka bir şey yapmaz. Bir şey öğrenüp tenevvür etmez, yalnız kelimeleri öğrenir.

« Talebenizin dikkatini, tabiat hadiseleri üzerine diktiniz; bu takdirde derhal mütecessis olurlar. Fakat tecessüslerini doyurmak hususunda acele etmeyiniz. Tecessüsleriyle mütenasip sualler sorunuz ve bunların cevaplarını kendileri bulsunlar. Bir şeyi, sizin söylemenizle değil, bizzat çocuk kendisi anlamasıyla bilsin. Fenni öğrenmesin, icat etsin. Eğer siz çocuğun taakkul ve muhakemesi yerine, nüfuz ve sultanı vaz ve ikame ederseniz, bir daha hiç muhakeme edemez. Başka insanların reylerine kapılır onların reylerinin oynacağı olur. »

Ne kadar doğru değilmi? İnsanların pek çoğunun koyun kafalı olmasında politikacılar kapılıvermelerinde dünün

CANAVARA

*Bir kurda benzettim ben gidişini,
Kalbime taktın da azı dişini..
Seni de bir gün bir avcı parçalar,
Sürükler yollarda kokmuş leşini*

*Dağlardan, yarlardan geç ağır, ağır,
Kayadan kayaya sıçra ve bağır,
Kan iç te sarhoş ol, haykır ve çağır
Candan vurulur, güden (*) peşini..*

O. R.

(*) Gütmek = takibetmek.

mektebinin hatası yokmu?

« Çocuğa müşahhas şey arzedin. Bu şey onun teces-süsünü uyandırınca kısaca bir kaç sual sorunuz ve cevaplarını buldurunuz. Bir çocuğun dikkatli olmağa alışması ve mühim bir hakikat elde edebilmesi için, bu hakikatı elde etmezden evvel bir kaç gün bu babta - o hakikatı bulmak için endişe etmiş olması şarttır.»

« Biz kendimizi çocukların yerine koymağı hiç bir vakıt bilmeyiz. Onların fikirleri içine giremeyiz. Biz ancak kendi fikirlerimizi onlara iare ediyoruz. Ve kendi muhake-me tarzımızı kendi zaviyemiz-de gördüğümüz hakikat zenciri halkalarını takip ettirmekle çocukların kafalarını mühim hatalarla doldurmuş oluyoruz.»

« Eğer çocuk yanılsın zararı yok yanılsın ve sükûnet içinde bekleyiniz. taki hatasını kendi tashih etsin. Yahut bu kadarına sabır edemezseniz, bazı usuallerle hatasını his ettiriniz, yanılsın çocuk, bir şeyi, tam öğrenemez. Mes'ele, çocuğa şimdi fenleri öğretmek değil, fenleri sevdirmek ve bil'ahare fen zevki artınca onları öğrenecek metot öğretebilmektir. İşte iyi bir terbiyenin en mühim temeli budur.»

« Çocuğa, bir hakikatı öğretmek hüner değildir. Asıl hüner, bir hakikatı keşfetmeği öğretebilmektir.»

« Ben isteyorumki ders aletlerimizi kendimiz yapalım. Ve işe alet yapmakla değil, tecrübe ile başlayalım. Bir şey hakkında şöyle böyle bir

tecrübe yaptıktan sonra, bilâhare yavaş yavaş tecrübeyi ispat edecek aletler yapmağa uğraşalım. Aletlerimizin pek mükemmel olmasını arzu etmiyorum. Yalnız bu aletlerle yapılacak ameliye, ve elde edilecek netice hakkında vazih fikrimiz olmalıdır.»

« Bu aletleri kullanmazdan evvel, çocuk, bunları, mefkûresinde icat etmiş olmalıdır.

Bunun çabucak olmayacağına elbette şüphe etmezsiniz.»

« Bir şeyi bizzat kendi öğrenmemiz ile elde ettiğimiz malûmat, onu başkasından taallüm etmemizle öğrendiğimizden elbet daha vazıhtır.

Bizzat kendimiz arayıp tarayarak öğrenirsek hem zihnimiz başkalarına tabi ve köle olmamak itiyadını alır, hemde fikirleri bir birine rap-tetmede aralarında münasebet aramada, aletler icat etmede zihnimiz daha ziyade tekâmül eder. Fikirler arasındaki terabut ve münasebet ve her hangi bir alet bize hazırca gösteriliverirse zihnimizi atalet içinde bırakmış oluruz. Fenleri telhis etmek için pek çok usuller bulundu. Fakat yazık ki bunları bize şahsi chet sarfettirerek öğretecek bir usul bulan henüz yok.»

« Böyle batî ve saiyane taharrilerin en mahsus iyiliği Bedeni - nazari dersler arasında - faaliyette ve âzaları cevaliyet ve kıvraklıkta tutmak ve elleri faydeli işlere yatkın kıla bilmektir. Çocuğu kitapla karşı karşıya bırakmak-tansa bir atelyede meşgul edersem elleri, zehninin tekâ-

mülü için çalışmış olur. Bu suretle bir feylesof olur ve ameleden başka bir şey olma-dığına inanır.»

« Melekeleriyle beraber âza-larını da kullanmağı öğrettik. Fâal ve mütefekkir bir mevcut haline getirdik. Artık mükemmel bir insan olması için yalnız hassas ve muhabbetkâr olması kaldı.»

« Emilin malûmatı azdır. Fakat bildikleri kendi öz ma-lıdır. Bildiğini yarım bilmez. Tam bilir. O bilirki bilme-diği şeyler çoktur ve bir gün bunları öğrenebilir. Zekâsı; açık, her şeyi öğrenmeğe ha-zırdır. Monteny'e'nin dediği gibi (Öğrenmiş) Değil Öğ-renmeğe Ehil) dir. Bir daha söyleyelim. Benim maksadım, çucuğa, fenni öğretmek değil, lüzumunda öğrenebilecek bir kabiliyet vermek, fennin kıymeti derecesini takdir et-tirmek ve nihayet her şeyin üstünde olmak üzere hakikatı sevdirmektir. Bu usul ile va-kıa ağır gidilir. Fakat faide-siz hiç bir adım atılmış ol-maz.»

« Ben takriri izahları hiç sevmem gençler buna pek az ehemmiyet verirler. Ve hiç hatırlarında tutmazlar, Eşya Eşya!! kelimelere pek fazla mevki verdiğimiz ne kadar tekrar etsem azdır. Bizim geveze terbiye tedris usulümüz-le biz ancak bir takım geve-zeler yetiştirmekten başka bir şey yapamıyoruz.»

« Çocuğun başkaları tarafın-dan sevk edilmesine razı olmak-la, onun daima başkaları elinde oyuncak olmasına yol veriyorsunuz. Küçük iken

itaatlı olmasını istemek, bü-yüyünce her şeye inanıviren bir aptal olmasına razı ol-maktır.»

« Çocuğa kendi yaşına göre faydalı şeyler öğretmeğe çalışınız. Göreceksinizki za-man boşuna gitmiş olmya-caktır. »

Bu son fıkra, zamanımızın terbiyesinde: (Çocuk, çocukluk hayatını ne kadar iyi yaşarsa büyük insanlık hayatına o kadar iyi hazırlanmış olur.) esasının aynıdır.

Çünkü çocuğun öyle alâ-kaları vardırki bunları mü-marese ettirmekle, kendiliğın-den, istikbale hazırlanıyor.

« Çocuğun öğrenmeğe mecbur olduğu şeyleri onlara siz kendiniz pek az teklif ediniz. Bunları çocuk kendi arzu edecek, arayacak ve bulacaktır.

Mevzuları, çocuğun sevi-yesine endirmek, öğrenme arzusunu onda tevlit etmek ve badehue tatmin decek vası-taları kendine buldurmak sizin maharetinizden beklenir. »

« Çocuklara ancak bir şeyi (İş) ile anlatınız. Yapılama-yacak şeyi hiç söylemeyiniz. »

Son zamanların (Ölçü üzerine mektep) veya (Fer-di tedrisat) pırensibini, Rusu şöyle izah etmişti:

« Benim bu misallerim, bu mesaim, bir çocuk için iyidir de, bin başkası için fena olabilir. Eğer söyledik-lerimin ruhunu kavarsanız lüzumunda türlü türlü şekle sokabilirsiniz. Her ferde mahsus bir şey yapabilirsiniz.»

Rusunun fikirlerini (İver-don) de Pestaloji tatbik etti.

Bu müessesede büyük ço-cuklar, sekiz on kişiden mü-rekkep küçük çocuklar grup-larına ders öğretmekte, her şeyde yardım ediyorlardı. Bu-rada bir sülh, birlik ve mu-habbet havası esiyordu.

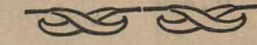
(Okuyarak) değil (Yapa-rak) öğreniliyordu. Çocuk-ların tarassut ve tecrübelerine saha, yalnız (Tabiat) olu-

yordu. (Tabiat), çocukların hem muallimi, hem ders mal-zemesi idi. Çocuk, öğrendiği şeyi, her halde mer'i ve mah-sus bir hale getirecekti. [Dök-rolu usulünde (İfade) dedi-ğimiz şey].

Bu günün terbiye sistemi; pek çok esaslarını Rusu'ya medyundur.

M. Rahmi

İzmir Lisesi Felsefe Muallimi

İZ..

(Raha) nın ruhuna

*Karşıda tutuşurken güneşten bir sıra dam,
Kıpkızıl bir ışıkla süslenir bomboş odam.
Boş gözlerim takılır perdesiz pencereme...*

*Bir his koşar her akşam yollardan ta kalbime,
Derim: " bitmiyecekmi çektiğim bu cereme?
Bitsin bu azap. ,, diye yalvarırım rabbime...*

*Bir cazbandın davulu kafamda gümbürder de,
Her akşam katlanırken böyle başka bir derde
Kararır kıvıllıklar ruhumun dehlizinde...*

*Yürüyorum bak şimdi ben de senin izinde,
Seni böyle aklımdan her akşam geçirirte..
Hasret kavuşturacak yollar göründü işte....*

İzmir: 1929

BÜLENT NURİ

ZÜMRE SİSTEMİ

Mektepçilikte zümre sistemi Gemeinschaftschule, bil-hassa Almanyada çok mümtaz bir mevki kazanmıştır. Zümre sistemi pedagoji, kevnîyat, siyasiyat ve diniyatla kullanılışına göre — şümül ve tazammun itibariyle — manada muhtelif hususiyet arzeder. Biz burada yalnız pedagojik bakımdan tetkik edeceğiz:

Her mektep hayatı aynı zamanda maşerî, zümrevî bir hayat demektir de. Asrımızda ferdi terbiyeyi iltihâm zam eden Winnetka, Mann-sistemleri, Dalton planı talebeleri tasnifte yalnız onların haricî eşyaya karşı gösterdikleri temayül ve alâkaları gözeliyorlardı. Zümre ve camiaları birbirlerine bağlayan hissiyata kimse ehemmiyet vermezdi. Zümre sisteminin doğmasına sebep te bu olmuştur. Zümre sistemi eşyaya matuf alâkalardan ziyade içtimâî hissiyat ve alâkalardan mülhemedir. Eski mekteplerde serbest zümre sistemi yoktu; talebeler reşit ruhların gelişigüzel tespit ettikleri esaslarla sureta bağlanmışlardı. Mekteplerde ki topluluk hayatı hürriyete değil sultaya istinat etmekte idi. Burada mektepçilikte serbest zümreler sistemini hazırlayan Dr. Lietz, C. Redi ve E. Demolin, i hürmetlerle kaydediyorum. Asrımızda bu sisteme en kalî ve mütekâmil şeklini veren Al-

man pedagogu G. Wyneken olmuştur.

Zümre sisteminin bağlandığı prensipler:

Hür bir zümrede bir fert bütün insanî kudretlerini kullanabilir. Böyle bir zümrede fert zümreye, zümre ferde geniş mikyasta karşılıklı tesirler yapabilir. Zümre sistemi tatbik edilen mekteplerde talebe, muallim, mektep ve aile arasında çok samimî bir kaynaşma vardır.

« Mektep öyle bir muhit olmalıdır ki orada çocukların ferdiyeti şahsiyete doğru inkişaf edebilsin! » P. Petersen Berufschulpädagogik s. 74. Böyle bir mektepte terbiye yalnız hars âlemine değil maşerî kıymetlere de hakikî imtisal ve intibakî tazammun eden uzvî bir sayrure ve intibak ufulesidir de. Mektebi zümreler çocuklara azamî hürriyet hayatını yaşatmalıdır. Çünkü çocuklar ferdiyetten şahsiyete doğru ancak hür terbiye sayesinde tekâmül edebilir. İfademiz muallimin hiç bir müdahalesine cevaz yoktur, tarzında anlaşılmalıdır. Muallim çucuğa hususiyetlerine mutabık azamî tekâmülleri kolaylaştıracak en tabîî imkân ve şeraiti temin etmekle mükelleftir. Çocuğun yalnız şahsî hususiyetleri değil tabiat ve cemiyetten müteşekkil tabîî muhiti de gözetilmektedir. Çocuklara verilen hürriyet,

içinde yaşamakta tekâmül etmekte oldukları muhit ve cemiyetin icabatıyla tahdit ve takyit edilmiştir. Zümre sistemi çocuklara bütün telkinatını doğrudan doğruya hayat vasıtasıyla yapmaktadır. Çocukların yalnız kuru, nazari malûmat sahibi olmaları matlup değildir. Onlara hayatın muhtelif şeraitine intibak temin edecek ameli sıfatlar da kazandırılmakta, hayati hamle ve istihsal sahalarında yardımı olacak ameli malûmat verilmektedir. Ferdi müstahsıl, kendi terbiyesinin amili, hayati rollerini azamî muvaffakiyetle başarabilecek bir hale yetiştirmeye yarayan bütün şerait ve imkânlar tasmim ve tatbik edilmektedir. Zümre sisteminde çocuk ve zümre kendi tekâmül sayrurelerinin en mühim amilidir. Zümre sisteminde mektep-aile birlikte çalışmaktadır. Bu işbirlik idari bir gayeye teveccüh etmekten ziyade tamamen terbiyevidir.

Zümre sisteminde ana, baba (çocuk velileri) mektep işlerine doğrudan doğruya müdahale edebilirler. Mektebi hey'etlerde anababa, talebe ve muallimler faal ve tabîî âzadırlar. Zümre sisteminde muallimin terbiyevî rolleri çok mühim bir hususiyet arzeder. Muallim çocuklara tedricen maşerî tesanüt ruhu edindirmekle mükelleftir.

« Mekteplerde çocukların ruhlarına yalnız umumî veçhelere tevccüh eden umumî bir kanunun bulunduğunu ihsas edivermekle ıktifa etmek doğru bir hareket olamaz. Çocuklar kendilerini cemiyetin bir unsuru bilsinler. Maşerî hayatı bilerek yaşasınlar, maşere karşı tabîî ve umumî vazifelerini anlasınlar, bütün işlerini maşerî bir zaviyeden tetkik ve muhakeme etsinler »

L. Bourgeois. La Solidarite.

Zümreye bu maşerî ruh ve vicdanî yapacakları işlerin mevzu, şekil ve usullerini bizzat takdir ve tespit edecek dercede imkân ve hürriyet vermek suretiyle edindirebiliriz. Hürriyetin bu derecesi program ve vakit cetvellerinin ilgası demek olmaz mı? Hayır. Zümre hayatı da muayyen usul ve kavaide tabidir. Başka türlü zümre hayatında terbiyevî bir inziбатın teessüsüne de imkân bulunamaz. Program ve vakit cetvellerinin serbest müzakerelerle zümre tarafından müştereken tespit edilmesi ferdin zümreye, zümrenin ferde karşılıklı mükellefiyet ve intibakını temin etmektedir. Zümre sisteminde sınıf usulü yoktur. Bu işin böyle olması kadar daha tabîî ne olabilir? Çünkü sınıflar katılmış bazı sabit kalıp ve şekillerden başka bir şey değildir. Sınıflarda istidatlar hakkiyle inkişaf edemez. Çünkü ferdi ve zümrevî bir çok alâka ve istidatlar ihmal edilmek suretiyle dumura uğradılmaktadır. Muasır de-

mokratik cemiyetlerde fert istidat ve hususiyetleriyle mütenasip bir rol ifa etmekle mükelleftir.

İşte zümre sistemi bunu temin etmektedir. Burada da, hakikî cemiyet hayatında olduğu gibi, muhtelif zümreler teşekkül eder. Talebe arzu ettiği zümreye girmekte tamamen muhtardır. Fakat her hangi bir zümreye girdiği dakikadan itibaren de ruh ve gayesini de tayin etmiş demektir. Bu zümreler de, istidat ve imkânların müsaadesi nispetinde muhtelif ufak, şubelere ayrılabilirler, hakikî, içtimâî hayatta olduğu gibi. Aynı talebe bir çok zümre veya şubelerin âzasından olabilir. Meselâ bazıları arkadaşlık, tesanüt duygusundan, bazıları da her hangi bir muallime fazla hürmet ve itimat v. s. zümresinden olabilir. Anın için aynı zümre ve ya şubede muhtelif yaşta çocuklara rasgelineir. Çünkü kronolojik

yaş, hakikî tasnifte hiç bir vakit miyar olamıyor. Mezkûr mektebi zümrelere çok defalar anababalar intisap ederler. Talebe, muallim ve anaaabalar mektebin umumî organismini teşkil ederler. Zümreler içerisinde muallimlerle anababalar gençlerin dostları, nasihatçıları ve yardımcılarıdır. Mektebi organizmde reşitlerin tedrisi olmaktan ziyade terbiyevî tesirlerine daha fazla ehemmiyet verilmekte olduğundan tarafeyn arasındaki münasebetlerin karşılıklı samimiyet ve itimada istinat etmektedir. Bu samimiyet reşitlerle çocuklar arasında bulunması daima lâzım gelen mesafeyi hafifletmemeli, vaziyetin ham bir lâubalilik şekline girmemesine son derece dikkat etmemiz icabeder. Bu mesafeyi evvelden tayin edemeyiz. O gençlerin vicdan ve mantığından doğar. Uzvî tesanüdü temin edecek te budur. Mektep-

AYRILIŞ

Kopuyor yolcuların gönlünden titrek teli
Alevli dudaklardan akıyor bin teselli
Ne kucaklaşan belli, ne de ağlaşan belli
Şimdi tren hasretli göz yaşları taşıyor

Sevgilim, bu ayrılış bilsen ne kadar acı
Son haberi de verdi nihayet kampanacı
Şakladı gönüllerde hasretin son kurbacı
Kimi gurbete, kimi.. silaya yaklaşıyor

İzmir: 929

SAIT OĞUZ

tebi zümrelerle aileler arasında samimî münasebetlerin teessüsü de zaruridir.

Zümre reisi aralarına çocuk velilerini de almak için bütün haddi ve kudretiyle çalışır. Anababalar mektebin terbiyevî faaliyetlerine muhtelif tarzda himmet edebilirler. Ailevi müsamere, hasbuhal topluluklarında bulunurlar, mektebin terbiyevî faaliyetlerine, talebe kulübü te'sisatına yardım ederler. Ancak bu suretle çocuklar ideal bir zümre hayatı yaşayabileceklerdir; çünkü mektep ve aile samimî bir tesanüt havası teneffüs edecektir. Birinci sınıfta muallimler çok yorulacaklardır; çünkü çocuklar henüz birbirlerini tanılamakla beraber zümre hayatına birdenbire intibak edemiyorlardı. Çocuklar çok hodgâmdırlar, zümre işlerinden ziyade şahıslarıyla daha fazla alâkadar olurlar. Onları tav'i alâka ve ihtiyaçlarıyla mütenasip eğlenceli oyun ve meşgalelerle zümreler teşkiline sevkeder, diğer tabirle yeni hayata alıştırmız. Muallim daima onların aralarında bulunacak ihtilâfları hal, engelleri aşma, imkânlardan istifade, oyun ve meşgalelerin muhtelif safhalarında onlara yardım edecektir. Bir muallimin uzun müddet aynı zümrenin başında kalması adeta zaruridir. Çocuklar zümre hayatını ve işlerini kavradıkları dakikadan itibaren iş çetinleşir, bir muallim zümrenin günden güne kemmiyet ve keyfiyet itibarıyla değişen hissi ve fikri ihtiyaçlarına

cevap veremez. Her branşta ayrı ayrı mutahassis muallimlere ihtiyaç vardır. [bir çok memleketlerde mutahassıs lar içersinde anababalar da görülmektedir]. O halde mektebi bir zümrede üç türlü grup vardır:

1 — Talebe, muallim ve anababalar [çocuk velilerin] den müteşekkıl tam zümre.

2 — Bir muallimin idaresinde talebe ve anababalarından müteşekkıl ufak zümreler [burada çocuk velileri intihap işlerine karışabiliyorlar].

3 — Mutahassıs ların idaresindeki zümreler. Zümre ruhunun rüşeymini; bir muallimin idaresinde olan ufak gruplarda görüyoruz. Bu gruplarda, aile hayatında olduğu gibi zümre ruhunun inkişafına yarayan fırsatlar pek çoktur. İş zümreleri de kâfi derecede fırsatlara maliktir. Bu tarzda iş zümrelerinin de terbiyevî kıymetleri çok yüksektir, çünkü çocuklar yapacakları işlerin mevzularını kendileri tayin etmektedirler. Mezkûr zümre merhalelerini geçirmiş olanlar tam şekildedeki zümrelere iltihak ediyorlar. Zümreler tesanüt hissini kuvvetlendirmek için bir çok fırsat ve imkânlara maliktir: Sene başı, sene ortası, sene sonu, resmi bayram günlerindeki müsamere, haftalık, aylık topluluklar v. s. Bunların bir çokları vakta eski mekteplerde de vardı; fakat onlarda sabit programlarla tahdit ve takyit edilmiştir. Zümre sistemine gelince bu

gibi tezahürler maşeri hayatın özünden; kendiliğinden fışkırır. Bu hususta müteşebbisler daha ziyade çocukların kendileridir; muallim ve anababaların rolleri tali derecededir. Zümre sisteminde de mümessillik usulu vardır. Bir kısmı toplulukları, bir kısmı gezintileri idare etmekle mükellef, bir kısmı da didaktik vasıtaları temin eder v. s.

Çocuklar işleri kendi kendilerine yaparlar [zümre, mümessillerinin emir ve işaretlere son derece hürmet ve inkiyat ederler].

Zümrelerin faaliyet ve inzibatı (selbstverwaltung) kendi kendini idare sistemine tabidir. Zümre sisteminde didaktik faaliyetler de çok mühim bir mesele teşkil ederler. Bu iş mektebe göre değişir. Bundan daha tabii ne olabilir? Çünkü öğrenilecek materyaller nazari pedagojiye göre değil zümre hayatının hususiyetlerine göre taayyün eder. Didaktik materyaller; zümre, muhit, vatan, millet, mevsim hulâsa tabii ve hayati şe'niyetlerle alâkadardır. Bu hususta en büyük meharret didaktik materyalleri tav'i alâka, istidat ve ihtiyaçlara tetabuk ettirebilmektir. Didaktik materyallerin tayininde en mühim rol grup hocasına teveccüh eder; çünkü zümrenin ihtiyaç alâka, seviye ve ruhi hususiyetlerini en yakından tanıyan odur. Zümre sistemi tatbik edilen mekteplerde didaktik materyalleri tercih ve tayin ederken atideki prensipler gözetilir:

ÇOCUĞUN İÇİNDEN GELEN FAALİYETLERİNİN TEKÂMÜLÜ

— (Ruso) müessesesinde çocuk telekkisi —

Çocuğun neması umumi hayata hakim olan kanunlara tabi değildir?

Tohum, yalnız tohum olduğu için çiçek verecek değildir. Yumurtadan yalnız yumurta olduğu için kuş çıkacak değildir. Tohum meyve ve çiçek verebilir. Tezehhür ve tenebbüte müsait bir muhite konmak şartıyla... ynmurtadan kuş çıkar; eğer inkişafı için zaruri hususat temin edilirse...

Tabiatın her sahasında bu kanunu kabul etmek zarurî iken, (çocuk) mevzuu bahs olunca ya onu inkâr etmek, yahut mahiyetini değiştirmek lâzımgelir.

Çocuğun faaliyetleri hakkında yapılacak kuvvetli bir müşahede, mürebbiyi çocukta mevcut bütün nema imkânlarını görebilecek bir mevkie getirir. Böyle bir müşahededir ki, çocuk hayatının kanunlarıyla abenklî bir muhitin

şartlarını mürebbiye gösterir:

Çocuk, mevcudiyetinin teşekkülü için zarurî olan her fütuhata bizzat kendisi koşar. (Taharri) kabiliyeti çocuğun kendisinde vardır. Nemasının bütün (Mebde — Principe) leri çocukta gizlidir. Çocuk arayıcı, yapıcı, toplayıcı, muhtasıl ve sual sormağa haris olarak doğar. O, bizzat görerek, bizzat hüküm vermeğe hahışlıdır. Ancak şahsi tec-

1) Materyaller bilhassa çocukların tabii muhit ve kendi hayallarından alınacaktır. Bu prensibe asrımızın mümtaz Alman pedagoğlarından [P. Petersen biopsichik] diyor.

2) Materyaller çocukların tekâmül ihtiyaçlarıyla mütenasip bulunmalı [P. Petersen buna karakteristik edukativ diyor].

3) Halin ihtiyaçları da gözetilecektir, tarih ancak yukarı sınıflarda müstakil bir surette gösterilebilir, [buna P. Petersen kulturelle karakter diyor].

4) Materyaller mektebi hayatı canlandırmalı, ruhi ve maşeri yükselişler temin etmelidir [P. Petersen buna Gemeinschaft karakter diyor]. Didaktik materyallerin müstakil derslere ayrılışına

pek aykırı vaziyet almaz, her birine az çok temas eder, umumi tedrisatla mahzurları tahfife çalışır. Zümre sisteminde en ziyade tatbik edilen de bu usuldur. Umumi tedrisatta çocuklar tarafından intihap edilmiş olan mevzular etraflıca tetkik edilir. Mevzular bazan muallim tarafından da tayin edildiği vakidir. Mevzuların tahlil ve tetkikine bütün çocuklar can ve gönülden iştirak ederler. Dersler hayat hararelli, alâkalı muhavereler tarzında cereyan eder. Mezkûr sistem bir kaç sınıfın bir arada aynı mevzu üzerinde tetkiklerde bulunmalarını da mümkün kılmaktadır. İctimai tesanüdün kuvvetlenmesine en müessir olan umumi tedrisattır. Umumi tedrisat bazı derslere

muvaffakiyetle tatbik edilemez, hele ilk mektebin yukarı sınıflarında ancak gayet basit bir şekilde tatbiki tecviz edilebilir; bu sınıflarda dersleri müstekillen tamik etmek zarureti vardır. Tedrisatla tamamen tav'i alâka ve teşebbüse dayanan; faal usuldur. Zümre sisteminde azamî hürriyetin teminine feragatle çalışılmaktadır. Zümre sisteminde en mühim rol muallime teveccüh eder. Muallim sistem ve usullerin mahiyetine vakıf olmalı, çocukların ihtiyaç, alâka ve temayüllerini bilmeli, onların yaşayış ve istiyakları üzerinde keskin bir hadese malik bulunmalıdır.

(Nite):

Terbiye muallimi
Eyup Hamdi

rübeleriyle tegaddi eylebileceği içindirki, ruhi intibalarının kendi elinden ve gözünden gelmesini ister.

Nemasının tabii olduğu mütaakip tekâmül devreleri anlaşıldıktan sonra çocuğu kendi ihtiyaçlarına göre gıdalandırmak bedihi bir zaruret olmuştur.

(3) ile (5) yaş arasındaki çocukların ilk hareketleri tamamiyle (adalı) ve (mihaniki) faaliyetlerdir. Elleri işletmekle ifade olunan bu devre çocuğa serbest ve içinden gelen bir kuvvet ile yaratmak vasıtalarını verdiği için asli bir ehemiyeti haizdir. Bu yaşın faaliyetlerinde tenevvü ve dağınıklık görünür. Çocuğun ilk istigalâtı maddi eşyanın hassalarını tanımaktır. Bu esnada kendi cismani mevcudiyeti hakkında da şuur sahibi olacaktır. İşte bu (ancak hareket için hareket) lerin yapıldığı büyük devredir.

Çocuk bu devirde bir küçük araba sürükliorsa, bu bir hizmet ifa etmekten ziyade onun gürültüsünden, koşma ve yürüme fırsatı vermesindendir. Çocuğun saatlerce arabasını boşu boşuna sürüklemesinden de anlaşılırki bu faaliyet eşya nakli maksadiyle alakadar değildir.

Çocuğun fitri alâkalarından biri de (inşa) meylidir. Bu temayülün küçük iken hepimizde nalis tecelli ettiğini, ilk fırsatta inşa ve imale başlamasıyla küçük çocuğa nasıl musallat olduğunu bilmiyen yoktur. Bu temayül seneler geçtikçe bilhassa erkek çocuklarda oyuncakların, makinele- rin karışık aletlerine şedit bir ihtiras şeklini almağa ve

gittikçe kuvvetlenmeğe başlar.

Çocuğun hayatında niçin (inşa faaliyeti) vardır? Bunun cevabı çok basittir: Çünkü çocuğun bilcümle faaliyet tezahurlerinde gördüğümüz bitmez tükenmez tahavvül ihtiyaçlarına, taklit kabiliyetlerine, iptidai ve gayri müstakar alâkalarına cevap veren (inşa faaliyeti) onun yaratıcı muhayyyesinin gıdalandığı yegâne menba oluyor. Bu sebeptendir ki (inşa faaliyeti) mumanaat edilmesi asla caiz olmayan, bilâkis beslenmesi, inkişaf ettirilmesi lâzımgelen temayüller arasında mutalaa olunuyor.

Mütemadi müşahedelerden sonra inşa faaliyetlerinin (3,4) yaşındaki çocuklar üzerinde tesirlerini görmemek mümkün değildir. Bu sebeptendir ki, yeni mekteplerde mektebe başlarken çocuğun bütün faaliyetleri için noktai hareket daima bir inşa malzemesi olmuştur. Burada daima orjinaliteye yer verilmiş, ferdi ihtiyaçlar nazarı dikkata alınmış, elişi malzemesi çocuğun kabiliyet ve temayüllerine göre tenevvü etmek üzere tanzim olunmuştur.

İnşa alâkasının tekâmülünü ifade eden bariz hatlar çocuğun muhtelif devreleri hakkında en kıymetli malûmatı ihtiva eder. (Yapıcı) çocukları iş başında atölyelerinde çalışırken görelim. Burada çocuk enerjisinin nasıl inbisat ettiğini ve ne büyük kuvvetle tezahur ettiğini göreceğiz. Çalışırken onların gürültüsü sinai makinelerin gacirtısını andırır.

Meselâ atölyede manzara şudur: Bir gurup yüksek bir kule inşasıyla meşgul. Şurada bir büyük vapur, ora-

da bir otomobil, daha ötede bir tazyik değirmeni, bir araba, bir tren, bir köprü yapılıyor. Şüphe yok ki; bütün bunlar ahenkde, nisbetlerde muvazene hissinin dilalet ettiği teemmül ve kararlarla yapılıyor. Fakat bir dakika sonra çocuğun tamamiyle arzu ve heveslerine tabii olarak ve bir noktası bile değiştirilmiyerek yapılan bu bina at farzedilmiştir, otomobil, köpek... vesaire olmuştur!

İşte, sırf (adalı) ve (mihaniki) olan birinci faaliyet devresinin ilk parıltıları: üst üste koymak, dokunmak, elle-mek, kaldırmak, tekrar yerine koymak, tekrar kaldırmak gibi bir sürü hareketler...

Bu hadiseleri gören bir müşahedeci şu neticelere vasil olur: Çocuğun bu devrinde tefekkür yolları hareket ve e'fal ile tıkanmıştır. Bu devirde her şeyden evvel (hareketten haz duyuş) vardır. Hulâsa, çocuk bu yaşta hatların, şekillerin, renklerin karalaması devrindedir. İş için makas, çekiç, maşa; yapıştırmak için kola arar. Fakat hep (kesmek için kesmek), (vurmak için vurmak), (yapıştırmak için yapıştırmak) gibi aynı hareketlerle meşgul olmak için.

Bu (içten gelen tezahur) -lerden çok ehemmiyetli bir kanun istihraç edilir: (Çocuk bidayette eşyayı kendine, kendi heveslerine, ihtiyaçlarına uydurur. Çocuk bundan çok sonra eşyanın zaruret ve icablarına intibak etmeğe başlar.)

Bu kanun da çocuğun şu ve ya bu eşya ile, şu veya bu oyun ile kendi şahsi tecrübelerini ikmâl ettikten sonra başka kimselerin tecrübelerinin çizdiği yolu takip edebileceğini gösterir.

Çocuğun neması kanunlarına hürmetkâr olan mürebbi gün geçtikçe her neviden inkişaf ve yeni tahavvüllere şahit olur.

Dün birinci inkişaf devresinin ilk parıltıları içinde iken, bu gün çocuğun (bilhassa ferdi bir mesai devresine nail olan çocuğun) buüleri, şekilli, adetleri temyize, ilk eserlerindeki bariz intizamı ikame etmeğe başladığını görürüz. Demek ki (insicam) ve (hareketlere hakimiyet) temin edilmiştir.

Bu devre (müteemmil faaliyetler devresi) dir. Bundan sonra hareki faaliyetlerle zihni faaliyetler arasında (vahdet) vardır. Hareketler bir maksadı istihdaf edecek, fikir fili celbedecektir. Şimdi çocuk ikinci bir inkişaf merhalesine dahil olmuştur. Dikkat ve itiyatlar bu devrede teşekkül edecektir. Çocuğu terbiye etmek isteyen mürebbi, (dikkat ve itiyatları tahrikten teşkile, teşkilden inzibata) doğru yürümekten ibaret olan bu devreye mahsus bir (Teknik) kullanacaktır.

İkinci devrede çocukta yeni hamleler, cehitler görünecek, daha şumullü bir tecrübe sahası açılacaktır.

Muhitindeki eşyaya vukufu ve bundan sonra kabiliyetli olduğu bir çok tedailer çocuğun taklit kabiliyetini yaratıcılık ihtiyacını çoğaltacaktır. Şimdi karışık bir çok intibalarla beslenen çocuğa istihsale,

imale, eşyanın şekillerini değiştirmeğe sâi bir (ilca) hakimdir. Madde hakkında bir şuur sahibi olmakla beraber çocuk bir maksat tahtında maddeyi intifaileştirmeğe çalışacaktır. Onu ekseriya iptidai eşkal ve manzarada muhtelif eşya imal ederken görmemiz bu sebeptendir. Yalnız bu ifade vasıtasıdırki çocuğun zihnine bizim haricden taşıyıp getirdiğimiz ve ilka etmek istediğimiz bütün mefhumları şahsi tecrübesiyle kendine mal etmesine imkân veriyor.

İşte (6 — 7) yaşındaki çocukların içinde açılıp büyüyecekleri muhit, bu kanuna bağlı olacaktır. Mekteplerde küçük, karanlık sınıfların yerlerini tutan atölyeler bütün bu zihni faaliyetlerin tezahur ettiği yerlerdir. Çocuk burada bir nevi yapıcılıktan dikkat ve tefekkür hesabına büyük bir ceht talep eden diğerine geçerek gittikçe daha mahir ve mülayim hareketli bir uzviyete, kuvvetli bir fikri takibe, kuvvetlerini temerküz kabiliyetine malik olacaktır. Noksansız, tam ölçüler almak zarureti ancak bu işlerde vardır. İmal edilen her şeyde ebat, miktar, eşkal, nispet cihetlerinden halli lâzım bir çok meseleler mevcuttur. Bu meselelerdirki gayet tabii bir tarzda riyazi faaliyetlere fırsat verir.

Çocuklar arasında dostça, arkadaşça teşriki mesai bu yaşta başlar. Deniz seyrü seferlerine, bahri vesaiti nakliye karşı şedit alakada bu yaşta uyanır. Kayıklar, manalar, büyük küçük vapurlar yapılır. Eskimo meskenleri gibi inşaata fırsat veren (beşeri coğrafya) tedrisatı

(7—8) yaşındaki bu çocukların zihniyetine tamamiyle muvafıktır.

(7—8—9—10) yaşındaki guruplar arasında ferdin tekâmülünü ihtar eden kanunlara riayet eyleyen mürebbi bir çok yeni istihale safhaları karşısında kalacaktır.

Bu üçüncü safhada çocuk bilâ müskülât harici eşyanın icaplarına uyar, (zihni enesi) hakkında şuur sahibi olur, dimağ faaliyetleriyle elişleri arasındaki muvazenetin ilk tezahürleri bu devrede görünür, saay intizama girer, hareketler teemmüle tabii olmağa başlar, teemmül daima hareketlere tekaddüm eder. Dikkat ve itiyatlar bu devirde disipline girer. Bütün devamı müddetince bu zihni faaliyetler elişleriyle olan alâkasını her gün daha hakimane bir surette izhar eder. Alelade zamanlarda çocuğun mahrum bulunduğu dimağ ile el muvazeneti, onun bütün meleke- lerinin mükemmel surette işlemesi için yegâne çare değildir?

Eğer mektep teşkilâtı bu ihtiyaçlara uyarsa, çocuk mücerret mefhumların taharrisi işini bilâ hata takip eder ve daima bu faaliyetlerinde aynı miktar alâka ve cehti muhafaza eder. Mürebbinin yegâne vazifesi nema ve hayatın prensiplerine riayet etmek, bidayettenberi ferdi alâka ve hususiyetleri aramaktır.

Müteakip [shafede çocuk hayatının müşahedesinden çıkan ve nema safhalarını gösteren şematik bir tablo takdim ediyoruz.

Ahmet Hikmet

ÇOCUĞUN İÇİNDEN GELEN FAALİYETLERİNİN TEKÂMÜLÜ

Birinci devre [1]

3—5 yaşına kadar

Çocuk eşyayı evvelâ kendi ihtiyaçlarına, heveslerine tatbik eder. Cismanî benliği hakkında şuur sahibi olur. Tamamiyle adalı ve mihaniki faaliyetler devresi. İnsiyaki faaliyetler, mihaniki taklit. HAREKET İÇİN HAREKET Tefekkür, efil ve hareket ile tıkanmıştır.

Mürekkebi lemsi ve adalı hasse Basri-semî hasse müşahade İtaat

İkinci devre

5—7 yaşına kadar

Çocukta hareketi faaliyetler, zihni faaliyetlerle birleşir. Çocuk bir maksada müteveccih faaliyetlere başlar. MÜTEEMMİL FAALİYETLER Bir maksada müteveccih hareketlerle Fikri fikri celpeder.

Hafıza Teşebbüsü şahsi Teemmül Fikri takip Sebat İntizam

Üçüncü devre

7—10 yaşına kadar

Çocuk bilâhara eşyanın icap ve zararlarına intibak eder. Dimag ile el arasında muvazene iktisabı. İNSİCAMLİ FAALİYETLER Faaliyetler tefekküre tabi olmağa başlar. Tefekkür harekete tekaddüm eder.

Hafıza Muhakeme Fikri taharri Ruhi kuvvetlerin temerküzü

HASSE TECESSÜSÜ Bilmek, tanımak, maddi şeylere temellük hırsı ve hazzı

Harekî faaliyyet hazzı

İnşa, bloklarla inşaat zevki, muvazene hissi ilk intibahlar: adet miktar eb'at Resim-karalama devri-hatların, şekillerin, renklerin telâsufu modelaj-elislerizevki bariz-intizamışlıklar Adalı ihtiyaçlar: kazmak, sulamak vesaire tabiat tetkiki-bahçe işleri kelime için kelime devri-mükâleme

Muayyen bir maksatla eşyayı intifaileştirmek arzusu, mükerrer ve muhtelif eşya imali Basarî faaliyyet hazzı

Yarıcı muhayyele evleri-mütemmil taklit vapurlar makineleri alelade idrakten adet mefhumlarına intikal Ahenk-tezyinat zevki (kuvve mümeyyize) intizam hayvanlara ihtimam ve alaka eşyaya isim vermek, intiba zenginliğinden ifade zenginliğine geçiş

İLMÎ TECESSÜS

Fikrî ve ahlâkî faaliyetler hazzı

Hareket alâkası-medeniyet tarihî [2] hâkim beşerî oğrafya hendese-riyazi faaliyetler-icat-Keşf Güzellik ve hakikat endişesi Kat'iyet-tamamiyet Keşfedilen kanunlara inkiyat Nebatât, hayvanât dersleri zevki Fikirde vuzuh-tavî kompozisyonlar ve sihat lisan tetkiki (gramer)

Ahmet Hikmet

Yeni eserlerden:

Bergama Tarihi ve Rehberi [1]

münasebetiyle

Tabiatın en lâtif ve en feyizli iklimlerinden biri olan İzmir havalisi, tarihin bilhassa ilk devrinde, zinde ve yüksek bir medeniyet yaşamıştır.

Merkezî Anadoludaki son hafriyat, Hitit medeniyetinin mahiyet ve şümülünü tayin edecek bir dereceye yaklaşmıştır. Eski Türklerle Hititlerin münasebet şekli ne olursa olsun muhakkak olan şudurki Yunan medeniyetine tekaddüm eden Hitit medeniyeti, onun beşiği olduğunu farzettirecek evsaf ve mahiyette görülmektedir.

Şu hale göre İzmir civarında bu gün harabelerini gördüğümüz medeniyetler, merkezî Anadoludan Garba doğru inkişaf eden bir san'at hareketinin izleridir. İklimin pek müstesna olan feyz ve bereketi ancak bu hareketin İzmir havalisinden geçmesine ve milâttan evvel bu muhitlerde çok yüksek mamurelerin kurulmasına âmil olmuştur.

Efez de, Sart ta, Bergama da asırların bize birer harabe halinde devrettiği bu san'at âbideleri, beşerin ilerileyişi tarihinde hususî bir merhale yapmışlar ve nihayet fitretin ezeli kanunlarına teba-iyetle yeni ve başka medeniyetlere vücut vererek sönmüşler-

(*) Neşredn: İzmir ve Havalisi Asariyatika Muhipleri Cemiyeti. Fiati: (75) kuruştur.

dir. Filhakika « Romalılar Bergamayı gördükten sonra sınaatı nefisenin bütün ince-liklerini anlamışlar ve ondan sonra güzel san'atlarla meşgul olmağa başlamışlardır. »

Bu eski medeniyetlerin çok kıymetli olan eserleri - velev harabe halinde olsun - muhitimizde halâ yaşamaktadır.

Şu hale nazaran İzmir civarındaki bu hazinelerden istifade etmek ve bugünkü medeniyetin ATIKİYAT sahasındaki necip faaliyetine bir hamlede bizden ilâve eylemek en lüzumlu bir işti. Bunu ilk gününden takdir eden Cumhuriyet Hükûmeti, münhasıran İzmir havalisi asariyatikasıyla iştilal etmeğe kıymetli arkeologlarımızdan Aziz Beyi tanzif etmiştir.

Ancak bu ilmî faaliyete, muhiti de iştirak ettirmek ve ona havasını teneffüs ettiği ufuklarda Tarihin sakladığı kıymetli hazineleri göstermek lâzımdı: Bunuda atikiyat ve sanayi nefisenin yüksek amatörü İzmir Valisi Kâzım Pş. Hz. nin himmetleriyle kurulan [İzmir ve Havalisi Asariyatika Muhipleri Cemiyeti] temin etmiştir. Müşarünileyhin riyaseti altında sessiz bir gayret ve faaliyetle çalışan Cemiyet, kısa bir zamanda feyizli eserler vücuda getirmiştir.

İzmir Müzesinin bugünkü zengin ve ilmî varlığında, resmî şekillerden maada, Cemiyetin de büyük hizmetleri olmuştur.

Cemiyet asariyatika işlerinde, hükûmet çerçevesinden hariç kalan bütün faaliyeti üzerine almıştır. İki sene içinde neşrettiği eserlere bakalım:

- 1 — İzmir Müzesi Rehberi Türkçe
- 2 — Efez-Ayasuluk « «
- 3 — İzmir müzesi « Fransızca

Bunlar bol resimli olarak nefis bir şekilde tab edilmiştir.

Cemiyetin Kâtibi umumîliğini ifa eden Aziz Beyin, salâhiyyetdar bir kalemlle, herkesin anlayabileceği ve hatta zevkalacağı vazih bir üslupla yazdığı bu eserlere: bu ay içinde, yeni ve kıymetli bir tanesinin daha ilâve edildiğini memnuniyetle görürüz.

Milâttan evvelki Bergama krallığı tarihiyle harabelerin ziyaretinde rehberlik edecek bir çok sahifeleri ihtiva eden bu esere bir büyük ve iki küçük kroki ile kırka yakın resim ilâve olunmuştur.

Bu kıymetli ve hakikaten muhtaç olduğumuz eserleri vücuda getiren Cemiyet, diyebiliriz ki muhitimizde üzerine ilmî bir vazife almış emsalî müesseselere nazaran fazlasıyla muvaffak olmuş ve muhitin

[1] Ferdi tehâlüfler sebebiyle buradaki rakamlar ancak takribî bir mana ifade eder.

[2] Medeniyet tarihinin hakiki hareket ve başlangıç noktası elislerinde (inşaat) tır. Bu ders daima resim, modelaj, adet ve lisan tetkiklerine, hayvanat, nebatat derslerine merbuttur.

Tecrübelerim

3

Yasadaki kayda göre ani ve daimi (kontrol) larımızda çok hassas ve dikkatli davranıyorduk. Hiç kimsenin (sıhhi) öğütlerinden falan maddeyi ihmal ettiğini yüzüne karşı söylemiyor; hakikate mutabık telekki ettiğimiz mazeretleri hüsnü kabul ediyor; mazeretleri bertaraf etmeğe çalışıyor; daima teşvikkâr davranıyorduk.

(Sıhhi) öğütlerde yazılı olanların hepsini bilmüşahede kontrole imkân yoktu. Binaenaleyh çocukları yalancılığa alıştırmak gibi çok menfi bir « itiyat » tesis etmek ihtimal dahilinde idi. Onun için ben daha bidayette çocukları yalancılıktan nefret ettirecek telbirleri almıştım. Fırsat düştükçe bu zemin üzerinde telkinler yapıyor ve yalancılığın zararlarını teşrihe çalışıyordum. Kontrollar şu şekilde yapıyordu:

Ben istediğim zaman anı olarak çocukları umumî bir muayeneden geçiriyordum. Gördüğüm noksanları hiç kimseye hissettirmeden tespit

ediyor; son dersten sonra çağırıyordum. Kendilerine vazifelerini ciddi, fakat mülayim bir lisanla hatırlatıyor; bu kayıtsızlığın herhalde mühim bir mazerete müstenit olduğunu bil'iltizam ileriye sürüyor ve tekerrürünü ka'it-yen ümit etmediğimi, kendisine karşı büyük itimadım olduğunu ilâve ediyordum.

Öyle bir zaman geldi ki, çocuklarımın ekserisi:

« Efendim! yoklamaya ne hacet! biz sıhhatimizi korumakla kendi menfaatimizi korumuş oluyoruz » demeye başladılar. Dernek âzası da yasadaki sarahat dahilinde her Cumartesi sabahı yoklamasını yapıyordu.

İlk zamanlarda hiç bir talebede boyunbağı yoktu; takriben üç ay sonra bir kişi müstesna diğerleri boyunbağısız gezmeye ayıp sayıya başladı. Şurasını ilâveden geçemiyeceğim ki bu boyunbağı me'selesinde uğradığım müşkülât bütün diğer hüçlüklerden daha üstün idi. Çocuk boyunbağı tedarik ediyor,

takıyor, annesi, babası « sen bonu takacak adam mısın? » diye boynundan çıkarıyordu.

Çocuklarımı gittikçe daha canlı, temiz ve neş'eli görüyordum. Zaman geldiki; talebem Perşembe günleri öğleden sonra mektepte toplanıyor, sıra oluyor, kırlara temiz hava almağa; oynamağa, beden hareketleri yapmağa gidiyorlar, avdetle beni mektepte ziyaret ettikten sonra dağılıyordı.

Yazımı bitirmeden derneğin muayyen zamanlarda yaptığı içtimalardan da biraz bahsedeyim:

Biz yasaya koyduğumuz bir madde ile derneğin ayda bir defa toplanmasını müna-sip gödrük. Bu sayede umum talebe alınan neticelere vakıf oluyor; yeni « fikirler » ortaya atılıyor ve hepsinin fevkinde bir « yasa » ya tabi olmak şartıyla içtimalarda müzakerelerin ne surelle yapıldığı hakkında sarıh bir fikir ediniliyordu. İçtimalardan istihdaf ettiğim gayenin tecellisini görmekte ayrıca büyük bir inşirah duyduğumu kaydetmeliyim.

« FİKİRLER » de taakup edecek « Tecdübe » lerime ait yazılardan meslek arkadaşlarımızın mukabil tenkit ve inu-talâalarına muhatap olursam cür'etime saik olan ikinci gayenin tahakkuk etmesiyle memnun olacağımı arzederim.

Muallim

M. Ekmel

— Bitmedi —

Kemal Turan

ÖLDÜRÜCÜ AŞK

Türkçeye çeviren:

Mümtaz Turhan

veya
Makar Çodra

Muharriri:

Maksim Gorki

Denizden ıslak ve soğuk bir rüzgâr esiyor, bütün sahil boyunca omuz omuza itişen dalgaların rüyalı melodisini ve yakın koruların uğultusunu istebe getiriyor-du.

Bazan rüzgâr ateşe, souktan kıvrılmış, bükük, çatlak sarı yapraklarını itiyor, daha parlak yükselen alevleri genişletiyor, ve bizi kuca-klayan sonbahar gecesinin derin, koyu karanlıklarını aydınlatıyordu:

O vakit ben, daha vazih olarak solda, hudutsuz; istebe sağda, nihayetsiz denizi ve tam karşımda da (Makar Çodra) nın, bizden elli adım ötedeki çerkenin at sürüsünü bekleyen, ihtiyar çingenenin iri vücudunu seçiyordum.

Üstünden kaputunu atarak bronzlaşmış kılı göksünü açık bırakan soğuk rüzgârın merhametsiz çarpışlarına alıdirmaksızın, yüzü bana dönük, yarı yatık bir vaziyette daima asil ve kudretli duruyordu. Kocaman piposunu, muntazam bir surette, dudaklarına götürüyor ağızından, burnundan buram buram duman halkaları çıkarıyordu.

Gözleri, başının üstünden, nereye olduğunu bilmediğim sakın ve ölü istebin karanlıklarına dikilmiş, kendisini taciz eden rüzgâra karşı müdafaa için en küçük bir hareket bile yapamazsınız konuşuyordu:

« O halde yoldaşım; pekâlâ, bu ay, sen kendine en iyisini seçmişsin Şahım. Eğer bu dünyada bir şey

yapmak lâzımsa; Yürü ve bak. Ve her şeyi gördüğün zaman: Uyu ve öl. Hepsi bu kadar.

« Hayat; Ötekiler?. - Ve yapılması lâzım gelen şey hakkındaki itirazlarımı şüpheli bir tavurla dinledikten sonra devam etti:

— Sen bizzat hayat değil misin? Ötekiler sensiz yaşarlar ve sensiz yaşayacaklar da...

Zannediyormusun ki başkasının sana ihtiyacı var? Senin hiç bir şeyden haberin yok ve hiç kimseye de yaramazsın. »

« Öğrenmek, başkalarına öğretmek mi? diyorsun? Eakat insanlara bahtiyar olmayı öğretmiyormusun?

Hayır, onu yapamazsın. Evvelâ, ihtiyarla. Eğer öğretmek lâzımsa bunu o vakit söyleyebilirsin! Öğretmek fakat neyi? Herkes öğretilmesi lâzım geleni zaten biliyor.

« Senin bu insanlar ne kadar gülünçtürler, mahşer halinde toplanmış bir birle-rini eziyorlar. Halbuki yer züzünde ne kadar yer var. »

İstebi kucaklar gibi geniş bir işaret yaparak devam etti:

« Hepsi çalışıyor, Niçin, niçin? Bunu hiç kimse bilmiyor. İşlemekten biten bir adam görüyor ve diyorunki bu adam, damla damla kuv-camıvet ve bu yer için

DİLENCİ KADIN

Sen de el açma kadın, kadın sen de el açmal
Belki bizdeki yara seninkinden çok derin.
İztraba göğüs ger, sakın brakup kaçma
Bir gün sokak üstünde kapansada gözlerin

Hepimiz senin gibi, hepimiz yaralıyız
Yalnız sen değilsin bu dar yolda yürüyen
Biz de hep senin gibi bir yığın saralıyız
Kıranırız yatarız, gezersin ortada sen

İztraba göğsünü bir kat daha uzatki
O siyah renkli yılan bir gün sana da gülsün
Olanca kudretinle öyle bir tekme at ki
Sırıtırken dişleri parça parça dökülsün

Haşım Nezihi

her suretle müzaheret ve alâkasına hak kazanmıştır.

Filhakıka ilim ve san'at hareketleriyle alâkadar her fert veya teşekkül bu muvaffak eserleri ancak takdir ve şükranla karşılar.

Bergama tarihini Ha-usoulier ve Pontremoti' den tercüme eden M. Rahmi Beyle Rehberi tanzim eden Aziz Bey (Fikirler) ailesinin mahviyetkâr

birer uzvu olduklarından kıymetli ve salâhiyetli şahsiyetleri hakkındaki takdir hislerimizi bu sahifelerde ifade edemiyoruz. Ancak şunu ilâve edebilirizki bu sütunlarda ekseriya birleştığımız muhterem ve aziz üstatların bu eserleri dolayısıyla kendimize de bir ıftihar hissesi ayrılmaktadır.

tüketiyor; bir gün o, orada uzanacak ve her şey bitmiş olacak. Ona hiç bir şey kalmadan tarlasının hiç bir şeyini götürmeden doğduğu gibi ölecek.. Koca budala! » « De bakayım, bu adam yeri alt üst etmek, kendi çukurunu bile kazmağa vakit bulmadan ölmek için mi doğdu! Acaba hayreti biliyor mu?. Deniz dalgalarının dili kalbine bir şey diyor mu? O, doğduğu gibi esirdir ve bütün hayatında da esir kalacaktır. İşte hepsi bu kadar. Bu adam kendisine ne yapabilir? Kendini boğmak.

En iyisi bu, Eğer zerre kadar zekâsı varsa... ,,

«Ben, bak, elli sekiz sene de o kadar çok şey gördüm ki, eğer onları kâğıt üzerine yazsam, senin şu torban gibi bin tanesi kâfi gelmiyecek. Bana öyle memleket isimleri söyle ki oraya gitmiş olmalıyım. Bunu yapamıyacaksın. Hatta benim geçtiğim yerlerin vücudunu bile sen bilmezsin. Bana inan, yürü daima yürü işte hayat budur. Aynı yerde uzun müddet kalma, orada bir şey bulamıyacaksın. Dinle, gece, gündüz bir birini nasıl arz etrafında ebediyen kovalıyorsa; sen de, bir an sevmeğe fasıla vermemek için hayata ait rüyalarını kov!. Eğer düşünmeğe başlarsan bir daha sevemezsin anlıyormusun, bu daima böyledir. Ben bunu tecrübeyle biliyorum.

« Bir defa Galicya da hapse atıldım... Niçin yer yüzündeyim? diye can sıkıntısıyla kendi kendime sor dum. Zira dostum, hapishanede hayat haddinden fazla sıkıcıdır. Bir gün bacadan kırlara bakıyordum, üzüntü içimde bir mengene gibi kalbimi siktı. Niçin bu dünyada olduğumu söyleyebile-

cek birisi var mıdır?. Hayır dostum hiç kimse.. Hem asla insan bu suali kendisine sormamalı. Yaşa! Hepsi bundan ibaret. Yürü ve daima etrafına bak. Can sıkıntısı sana asla gelmez.

Hapishanede müthiş bir arzum vardı: Kendimi kemerimle boğmak.»

« Bir gün sizinkilerden birisiyle, bir Rusla konuşuyorduk, gayet ciddi bir adamdı. O bana « Kendi fikirlerine göre değil, Allahın sözlerine göre yaşamalısın, kendini ilâhi iradeye bırak, istediklerinin hepsine nail

olacaksın » diyordu. Halbuki üstünde eski püskü yamalı yırtık bir elbise vardı. O zaman kendimi tutamadım, Allahtan kendisine başka elbise istemesini tavsiye ettim. Kızdı ve beni, söverek kovdu. O vakta kadar bana daima insanları affetmenin faziletlerinden, onları sevmeden bahseder dururdu.

O halde o beni affetmeli değilmi idi? Şayet sözlerim onun lutfuna bir hakaret olsalar bile...

Mümtaz Turhan

— Bitmedi —

DAĞINIK MISRALAR

Bana armağanıyken yillardanberi derdim,
Yaralı bir kuş gibi ağlayıp ah ederdim,
Hasta bir emel için bir hayâl arkasından.

Böyle yıllar geçti de bir gün gelmedi geri,
Duyulur belki diye uzaktan bir haberi
Dolaştım diyar diyar çırpınarak yasından.

Bu elemde zevk buldum aylarca, yıllarca ben,
Dedim: bütün ömrünü gamsız, hissiz geçiren
Bir gönül neye yarar yullanmış çınar gibi?

Kendimi bırakarak elemin pençesine,
Kalbimi yiye yiye koştum delicesine:
Her gün yeni bir ufku gezen rüzgârlar gibi.

Artık ne bekliyenim, ne de özliyenim var,
Eriyor damla damla ruhumda son arzular:
İssiz dağları örten asırlık karlar gibi.

Mazhar Fehmi

İSİMSİZ HATIRALAR

Meş'alesinde ıstın bir âdem varlığının.
İşte önünde duran şu bir siyah yığının,
Adına mazi denen nisyan mezarlığının
Kara günlerine göm... isimsiz hatıranı...

Sen de dünyada artık (Erenler) yolunu tut,
Binlerle, milyonlarla çektiğin derdi unut...
Kara sevdanı artık kara yerlerde uyut...
Kara toprak dindirsin bağrındaki yararı.

Omer Cengiz